

nemški žig TREBNJE nosi datum 26. april 1945. Zadnje dni aprila 1945 sta bila izdelana še dvojezični žig pošte IDRJA in enoimenski (slovenski) žig pošte LJUBLJANA-LETALIŠČE, ki pa nista prišla več v uporabo.

5. Nacionalizirani nemški in italijanski žigi do 15. maja 1945:

Ti spadajo še med žige nemške okupacije Ljubljanske pokrajine. Najbolj »zgodnji« je žig pošte Vrhnika, ki je uporabljala nacionalizirani nemški dvojezični žig že 6. maja 1945, torej dan po prihodu osvoboditeljev. Ta pošta je že istega dne uporabljala tudi nacionalizirani italijanski žig št. 4.

6. Nacionalizirani nemški in italijanski žigi po 15. maju 1945:

Te žige sicer prištevamo k žigom nove Jugoslavije, vendar so pogosto predmet zbiranja nemških in italijanskih zbirateljev okupacije Ljubljanske pokrajine.

Sem bi lahko prišteli tudi gotovinske žige po 15. maju 1945. Znani so celo primeri, da se je gotovinski žig po 15. maju 1945 ob pomanjkanju znamk uporabljal tudi zunaj območja bivše Ljubljanske pokrajine (Štajerska).

V članku obravnavam poštne žige redkih poštних uradov v letih 1941-1945. Gotovo bi bilo glede celovitosti problematike potrebno upoštevati še pregled žigov pomožnih pošt oziroma t.i. poštних zbiralnic, ki so bile vezane na matični poštni urad. Prav tako pa spadajo v ta sklop še poštne žige ambulančnih pošt, to je pošt, ki so delovale na določenih vlakih v času 1941-1945, ter uporabljale svoj poštni žig. To področje bi lahko bilo predmet posebne raziskave oziroma obdelave v posebnem članku.

Nekaj zanimivosti o filmih Božidarja Jakca

Ivan Nemanič

Arhiv Slovenije se je že v začetku varstva filmskega gradiva seznanil z začetniki, pionirji slovenskega filma. Zbral je podatke o njihovem delu in filmskih stvaritvah. Ugotovili smo, da so si nekateri med vnetimi privrženci filmske slike ustanovili filmska podjetja, drugi pa so se uveljavili kot filmski snemalci - amaterji. Med njimi je bil tudi Božidar Jakca, snemalec-amater, vendar v veliki meri umetnik tudi s filmsko kamero. Kmalu za tem smo njegove filme, ki jih hrani RTV Ljubljana, prekopirali in shranili v arhivu. Poleg tega smo pozneje presneli tudi njegove družinske filme, ki so bili do tedaj v javnosti nepoznani. Pred nedavnim smo filme Božidarja Jakca podrobno pregledali, obdelali in zanje pripravili inventar. Še pred leti smo povabili na ogled filmov tudi avtorja, ki se je spomnil mnogih podrobnosti, ki jih je snemal. Pripovedoval je, da je mnogokrat začutil zgodovinski pomen dogodkov, npr. zasedanje Zbora odposlancev, sloven-

skega naroda v Kočevju in jih je zaradi tega posnel bodisi s fotoaparatom ali pa s filmsko kamero. Pri nadaljnji obdelavi filmov smo se prepričali o pravilnosti presoje avtorja, ki je posnel mnoge pomembne dogodke in dogajanja iz življenja takratnega časa in jih otel pozabi. Ti zapisi so prvenstveno vir za kulturno zgodovino Slovencev, za študij etnologije, saj pripovedujejo o načinu življenja in običajih naših prednikov v že nekoliko odmaknjenih desetletjih. Pripovedujejo pa tudi o boju za obstanek v času vojne vihre. Božidar Jakca je prispeval pomemben delež k Partizanskim dokumentom. V Jakčevih filmih smo odkrili tudi druga pričevanja. V filmu Gregoričev fotoamaterski izlet v Belo krajino iz leta 1933 smo na trgu v Črnomlju med belokranjskimi narodnimi nošami prepoznali Metoda Badjuro, ko snema svoj film Jurjevanje v Črnomlju. Vse do tedaj nismo mogli ugotoviti natančnega datuma nastanka Badjurovega Jurjevanja. Posnetek je zanimiv tudi zaradi tega, ker je to edinstven primer, ki v predvojnem času prikazuje nekega snemalca pri snemanju drugega filma.

Jakčevi filmi lahko predstavljajo tudi dokumentacijo za praktično uporabo. V Starem trgu ob Kolpi so pred nedavnim obnavljali manjšo cerkev Kalvarijo, ki je razpadala in bila brez fasade. Božidar Jakca je v filmu Ženitovanjski običaji v Predgradu posnel tudi Kalvarijo in kapelice ob njej, ki so jih Italijani med vojno porušili. Na temelju filmskega posnetka Božidarja Jakca so obnovili zunanost cerkve Kalvarije po prvotnem vzoru.

V filmu Prekmurje-Ljubljana smo prepoznali posnetek častne straže in spremstva poljskega kardinala dr. Avgusta Hlonda v Ljubljani. Po pripovedovanju Tatjane Jakca prikazuje posnetek dr. Hlonda v času Evhariističnega kongresa v Ljubljani. Glede na to naj bi Jakca snemal na barvni film že 1935. leta. Vemo pa, da se je dr. Hlond udeležil tudi kongresa Kristusa kralja v Ljubljani 1939. leta. Vprašanje datiranja posnetka ostaja odprto, s tem pa tudi datum prvega slovenskega barvnega filmskega posnetka.

Posebno skupino Jakčevih filmov predstavljajo družinski filmi, ki ohranjajo spomin na njegove svojce, prijatelje in znance, ki so bili pomembne osebnosti takratnega časa. Med posnetki družinskih filmov smo ugotovili tudi krajše sekvence, ki presegajo pomen družinskih filmov, npr. posnetek spominske razstave Mirana Jarca ob 10-letnici njegove smrti 1952. leta v Dolenjskem muzeju in posnetek I. grafične razstave v Moderni galeriji v Ljubljani 1955. leta.

Poleg tega, da so Jakčevi filmi zgodovinski vir v nekem splošnem pomenu besede, smo spoznali, da imajo še eno razsežnost, ki jo pri drugih filmih in sploh pri arhivskem gradivu ne zasledimo tako pogosto, to je emocionalni odnos gledalcev do posameznih posnetkov. Že po predstavitvi Jakčevih filmov v Cankarjevem domu in pozneje so prihajali posamezniki v arhiv z željo, da si ponovno ogledajo nekatere njegove filme, ker so v njih prepoznali svoje bližnje, starše in znance. Nekateri med njimi so prišli tudi od zelo daleč, da so le videli Jakčeve filme.

Med drugim smo ugotovili še eno zanimivost, ko

smo primerjali film o Zboru odposlancev v Kočevju s pisanimi viri. Dogodke na zboru in po njem v času nemške ofenzive podrobno opisuje Edvard Koebek v knjigi Listina, Božidar Jakac pa jih je posnel na filmski trak. In če ob branju knjige predva-

jamo Jakčev film, oživijo pred našimi očmi dogodki iz tistega časa. Knjiga in film se dopolnjujeta, združita se v enovito pripoved, kar predstavlja ilustrativen primer uporabe filmske slike in pisane besede.